

Vyhodnotenie preventívneho programu Cesta v školskom roku 2012/2013

Mgr. Mária Janková, CVTI

Abstrakt: v príspevku sú prezentované vybrané kvantitatívne charakteristiky programu Cesta podľa krajov a okresov v školskom roku 2012/2013, porovnanie s minulým rokom, miera zapojenia ako aj vývoj ukazovateľov za preventívny program od školského roku 1999/2000.

Kľúčové slová: počet zapojených škôl, žiakov, tried, skupín a učiteľov, miera zapojenia, vývoj ukazovateľov

Celoslovenský preventívny program „Cesta k emocionálnej zrelosti“ (ďalej len Cesta) sa realizuje od roku 1999, v školskom roku 2012/2013 je to už 14 rokov jeho realizácie. Program s poverením Ministerstva školstva SR odborne garantuje Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, realizáciu koordinujú zamestnanci Centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a realizátormi sú učitelia v základných školách, 8-ročných gymnáziách, prípadne v stredných školách. Je určený pre deti vo veku 12 až 15 rokov. Koncepcia programu je postavená na metódach sociálno-psychologického tréningu, metóde zvyšovania sociálno-psychologickej kompetencie, aktívnom sociálnom učení, metóde etickej výchovy, modelovom učení a pod. a je obohatený aj o niektoré prvky z humanistickej psychológie¹.

Základná charakteristika

V školskom roku 2012/2013 sa do preventívneho programu Cesta na základe zberu údajov zo škôl a koordinujúcich zariadení (CPPPaP) v jednotlivých krajoch zapojilo **celkom 189 škôl**, z toho 183 základných škôl (z nich 2 špeciálne ZŠ) a 6 - gymnázií s 8- ročným štúdiom. Program absolvovalo **9 919 žiakov** v **774 triedach** a v **729 skupinách** pod vedením **353 učiteľov**.

Najčastejšie učitelia realizovali preventívny program na hodinách **etickej výchovy (37,3%)**. Vo viac ako pätine škôl ho žiaci absolvovali na iných hodinách (25,5%) a na triednických hodinách (23,5%) mimo vyučovacích proces. Menej sa využívali besedy so žiakmi (9,8%). Najmenej sa program realizoval mimo vyučovania (2,6%) a iným spôsobom (1,3%). V porovnaní s minulým školským rokom sa nezaznamenali výrazné zmeny v zastúpení vyučovacích predmetov, na ktorých sa realizoval preventívny program.

Porovnanie podľa krajov a okresov

Vo vzťahu ku krajom sa najviac škôl zapojilo do programu v **Žilinskom kraji (39 škôl; 20,6%** z celkového počtu zapojených škôl). Viac ako 10%-né zastúpenie mali aj školy v Banskobystrickom (32; 16,9%), Nitrianskom (30; 15,9%), Prešovskom (27; 14,3%) a Košickom kraji (26; 13,8%). V najmenšej miere sa do programu zapojili školy v Trnavskom kraji (10; 5,3%), bližšie *tabuľka 1*.

Tabuľka 1 – Počet škôl, tried a žiakov zapojených do programu Cesta v šk. r. 2012/2013 podľa kraja

Kraj	Školy		Triedy		Žiaci		Učitelia	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
Bratislavský	14	7,4	73	9,4	1 081	10,9	25	7,1
Trnavský	10	5,3	45	5,8	554	5,6	20	5,7
Trenčiansky	11	5,8	69	8,9	1 055	10,6	29	8,2
Nitriansky	30	15,9	112	14,5	1 239	12,5	62	17,6
Žilinský	39	20,6	160	20,7	2 025	20,4	68	19,3
Banskobystrický	32	16,9	128	16,5	1 609	16,2	68	19,3
Prešovský	27	14,3	88	11,4	1 114	11,2	41	11,6
Košický	26	13,8	99	12,8	1 242	12,5	40	11,3
Spolu	189	100,0	774	100,0	9 919	100,0	353	100,0

¹ Matula, Š.: Emocionálna zrelosť – siedma kľúčová kompetencia, Bratislava : MPC, 2011

Vo vzťahu k jednotlivým **okresom** sa preventívny program Cesta v školskom roku 2012/2013 realizoval v **48 okresoch** (viď *tabuľka 2*), naopak v nasledujúcich 31 okresoch sa do preventívneho programu školy nezapojili: Bratislava I, Bratislava III, Bratislava IV, Pezinok, Hlohovec, Piešťany, Senica, Trnava, Ilava, Myjava, Trenčín, Nitra, Nové Zámky, Topoľčany, Bytča, Ružomberok, Turčianske Teplice, Detva, Krupina, Lučenec, Poltár, Žarnovica, Žiar nad Hronom, Humenné, Kežmarok, Levoča, Vranov nad Topľou, Košice III, Košice IV, Košice-okolie, Michalovce a Sobrance.

Tabuľka 2 – Program Cesta v školskom roku 2012/2013 podľa okresov

Okres	Školy	Učítelia	Triedy	Žiaci	Skupiny	Okres	Školy	Učítelia	Triedy	Žiaci	Skupiny
Bratislava I	nerealizovali					Tvrdošín	9	17	20	419	23
Bratislava II	4	6	9	126	8	Žilina	5	12	32	283	19
Bratislava III	nerealizovali					B. Bystrica	1	1	1	12	1
Bratislava IV	nerealizovali					B. Štiavnica	2	3	17	243	20
Bratislava V	3	8	7	23	21	Brezno	7	23	37	500	38
Malacky	2	2	12	91	8	Detva	nerealizovali				
Pezinok	nerealizovali					Krupina	nerealizovali				
Senec	5	9	33	542	28	Lučenec	nerealizovali				
Dun. Streda	2	3	7	174	13	Poltár	nerealizovali				
Galanta	3	8	12	199	14	Revúca	3	5	9	101	6
Hlohovec	nerealizovali					Rim. Sobota	10	21	33	422	32
Piešťany	nerealizovali					Veľký Krtíš	6	8	22	215	17
Senica	nerealizovali					Zvolen	3	7	9	116	9
Skalica	5	9	26	181	14	Žarnovica	nerealizovali				
Trnava	nerealizovali					Žiar n/H	nerealizovali				
Bánovce n/B	1	0	1	25	1	Bardejov	1	1	5	19	1
Ilava	nerealizovali					Humenné	nerealizovali				
Myjava	nerealizovali					Kežmarok	nerealizovali				
N. Mesto n/V	1	2	6	75	6	Levoča	nerealizovali				
Partizánske	1	1	2	32	2	Medzilaborce	1	2	3	51	3
Pov. Bystrica	1	1	3	60	3	Poprad	8	9	26	192	15
Prievidza	5	19	48	794	62	Prešov	1	3	3	67	3
Púchov	2	1	4	25	2	Sabinov	1	1	2	27	2
Trenčín	nerealizovali					Snina	1	1	2	10	1
Komárno	4	9	14	129	9	St. Eubovňa	2	2	9	169	9
Levice	15	32	64	668	60	Stropkov	6	12	18	230	14
Nitra	nerealizovali					Svidník	6	10	20	349	26
Nové Zámky	nerealizovali					Vranov n/T	nerealizovali				
Šaľa	7	14	23	365	23	Gelnica	3	6	23	282	22
Topoľčany	nerealizovali					Košice I	nerealizovali				
Zl. Moravce	4	7	11	77	6	Košice II	2	2	5	67	4
Bytča	nerealizovali					Košice III	nerealizovali				
Čadca	2	3	4	76	7	Košice IV	nerealizovali				
Dolný Kubín	6	9	47	458	38	Košice-okol.	nerealizovali				
Kys. N.Mesto	3	6	9	76	12	Michalovce	nerealizovali				
Lipt. Mikuláš	7	11	34	467	29	Rožňava	6	9	16	225	15
Martín	5	7	10	153	12	Sobrance	nerealizovali				
Námestovo	2	3	4	93	4	Spišská N.V.	5	8	21	316	30
Ružomberok	nerealizovali					Trebišov	9	14	28	284	27
Turč. Teplice	nerealizovali					SPOLU	189	353	774	9 919	729

V porovnaní s predchádzajúcim rokom, kedy sa do realizácie programu celkovo nezapojilo 20 okresov, došlo k zvýšeniu tohto počtu na 31 okresov. Najviac škôl zapojených do programu sa evidovalo v okrese Levice (15 škôl). Program mal výraznejšie zastúpenie aj v okresoch Rimavská Sobota (10 škôl), Tvrdošín a Trebišov (oba po 9 škôl). Najmenšie zastúpenie na jeden okres bola jedna škola (10 okresov).

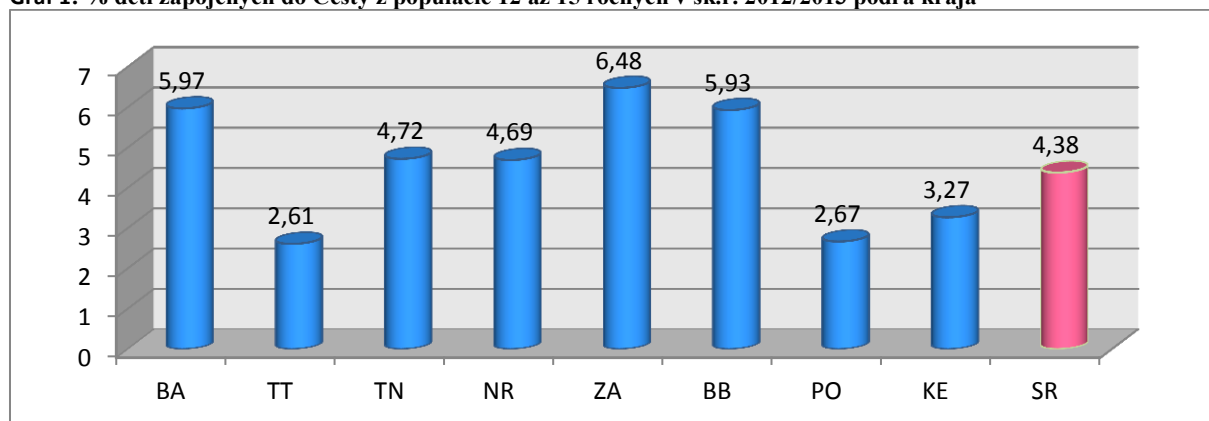
Z celkového počtu **9 919 žiakov**, ktorí absolvovali program, bolo najviac žiakov evidovaných rovnako ako v minulom roku v okrese **Prievidza (794)**, čo predstavuje 8,0% z celkového počtu. Výraznejšie zapojenie sa zaznamenalo aj v okresoch Levice (668 žiakov), Senec (542) a Brezno (500). Od 300 do 499 žiakov zapojených v programe malo 7 okresov, rovnaká situácia bola aj v rozmedzí od 200 do 299 žiakov (7 okresov). Menšie počty absolvujúcich žiakov (od 100 do 199 žiakov) malo 10 okresov. Najväčšie zastúpenie mali však okresy, v ktorých program realizovalo menej ako 100 žiakov na okres (18 okresov). Najviac **zapojených tried**, v ktorých sa program realizoval, bol v okrese **Levice (64)**, Prievidza (48) a Dolný Kubín (47). V prípade **skupín** to boli okresy Prievidza (62 tried) a Levice (60).

Najvyšší **počet učiteľov**, ktorí program realizovali, bol v okresoch **Levice (32)**, čo je 9,0% z celkového počtu 353 učiteľov), Brezno (23 učiteľov) a Rimavská Sobota (21 učiteľov). Najväčšiu skupinu tvorili tie okresy, v ktorých program realizovalo menej ako 10 učiteľov na okres, bolo ich 35 (prehľad v *tabuľke 2*).

Miera zapojenia

V celoslovenskom meradle program **Cesta absolvovalo v školskom roku 2012/2013 4,38% detí z populácie detí vo veku 12 až 15 rokov**. Najvyššia miera zapojenia bola v Žilinskom kraji, kde 6,48% detí vo veku 12 až 15 rokov sa zapojilo do tohto preventívneho programu. Vyššia miera participácie na programe sa zaznamenala aj v Bratislavskom (5,97%) a Banskobystrickom kraji (5,93%). Najnižšie zapojenie vykazoval Trnavský (2,61%), resp. Prešovský kraj (2,67%).

Graf 1: % detí zapojených do Cesty z populácie 12 až 15 ročných v šk.r. 2012/2013 podľa kraja

Prevažnú väčšinu zapojených škôl v celom sledovanom období tvorili základné školy. V školskom roku 2012/2013 sa do programu Cesta zapojilo **181 základných škôl**, čo predstavuje **12,36%** z počtu základných škôl v SR (celkový počet ZŠ tvorili štátne, súkromné a cirkevné školy, ktoré majú 1. až 9. ročník alebo 5. až 9. ročník). V porovnaní s predchádzajúcim rokom (2011/2012) došlo k poklesu miery zapojenia základných škôl o 1,98 percentuálnych bodov.

V rámci základných škôl sa do programu zapojilo 750 **tried**, čo z celkového počtu vytvorených tried v SR predstavuje **7,96%**. V medziročnom porovnaní nastal pokles o 0,39 percentuálnych bodov.

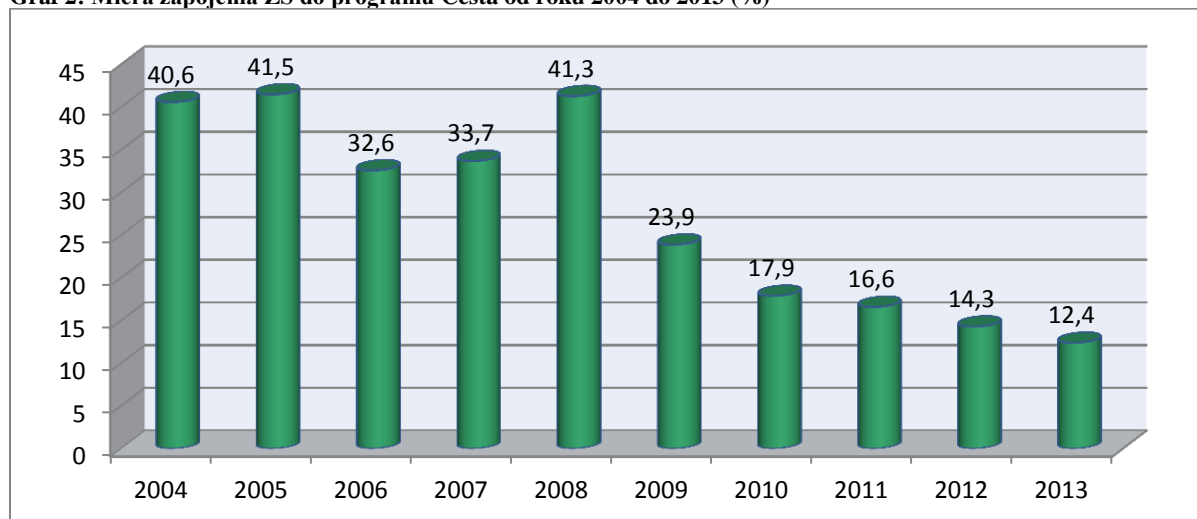
V prípade žiakov 6. až 9. ročníkov základných škôl predstavuje miera zapojenia **5,34%**. V porovnaní s rokom 2012 došlo k minimálnemu poklesu, o 0,7 percentuálnych bodov. Vývoj percenta zapojenosti základných škôl, tried a žiakov v rokoch 2004 až 2013 uvádza nasledujúca *tabuľka 3*.

Tabuľka 3 – Počet škôl², tried a žiakov II. stupňa³ ZŠ v školských rokoch 2003/2004 až 2012/2013

Školský rok	Školy			Triedy			Žiaci		
	spolu	zapojené do PP "Cesta"	%	spolu	zapojené do PP "Cesta"	%	spolu	zapojení do PP "Cesta"	%
2003/2004	1 518	616	40,58	11 856	2 265	19,10	267 609	36 558	13,66
2004/2005	1 485	616	41,48	11 467	2 650	23,11	260 986	37 262	14,28
2005/2006	1 479	482	32,59	11 092	2 007	18,09	251 918	27 735	11,01
2006/2007	1 477	498	33,72	10 536	2 058	19,53	235 900	28 545	12,10
2007/2008	1 463	604	41,29	10 102	2 296	22,73	220 621	30 893	14,0
2008/2009	1 455	348	23,92	9 811	1 440	14,68	205 606	19 988	9,72
2009/2010	1 462	262	17,92	9 521	1 124	11,81	193 618	13 671	7,06
2010/2011	1 470	244	16,60	9 568	1 040	10,87	188 867	13 941	7,38
2011/2012	1 471	211	14,34	9 556	804	8,41	185 507	11 203	6,04
2012/2013	1 464	181	12,36	9 417	750	7,96	181 102	9 679	5,34

Ako vyplýva z *grafu 2* **miera zapojenia základných škôl do preventívneho programu Cesta má klesajúci trend**. V školskom roku 2003/2004 bolo zapojených až 40,6% základných škôl, v nasledujúcom roku došlo k miernemu nárastu miery zapojenia. V roku 2005/2006 sa miera zapojenia výrazne znížila o 8,9 percentuálnych bodov, do roku 2008 došlo k opätovnému zvýšeniu na úroveň z roku 2005. A od roku 2009 až do roku 2013 mala miera zapojenia základných škôl klesajúci trend, percento zapojenia pokleslo na úroveň 12,4%. Celkovo **od roku 2004** došlo k výraznému poklesu miery zapojenia základných škôl do programu, a to **o 28,2** percentuálnych bodov.

Graf 2: Miera zapojenia ZŠ do programu Cesta od roku 2004 do 2013 (%)

² započítané údaje za ŽŠ s 1. až 9. ročníkom a 5. až 9. ročníkom

³ žiaci 6. až 9. ročníkov

Podobný vývoj ako v prípade miery zapojenia škôl sa zaznamenal aj vo vývoji **percenta zapojených žiakov (v 6. až 9. ročníku) na základných školách** (štátnych, cirkevných a súkromných) v rozmedzí rokov 2004 až 2013. **V školskom roku 2003/2004** bolo zapojených do programu **13,7%** žiakov 6. až 9. ročníkov základných škôl. V nasledujúcom roku došlo k miernemu nárastu a v roku 2006 sa znížilo percento žiakov absolvujúcich program na 11,01% (pokles o 3,3p.b.). Do roku 2008 sa miera zapojenia zvýšila na úroveň z roku 2005. Následne od roku 2009 došlo k zníženiu na úroveň 5,3% v roku 2012/2013. Celkovo sa percento zapojených žiakov 6. až 9. ročníkov základných škôl **od roku 2004 znížilo o 8,3** percentuálnych bodov.

Graf 3: Miera zapojenia žiakov (v ZŠ) do programu Cesta od roku 2004 do 2013 (%)

Porovnanie s rokom 2011/2012

V porovnaní s predchádzajúcim školským rokom sa do programu zapojilo **o 31 škôl menej** (v šk. r. 2011/2012 - 220 škôl). Porovnanie rokov 2012 a 2013 podľa druhu školy, počtu zapojených škôl, tried, skupín a žiakov uvádza *tabuľka 4*, z uvedených údajov vyplýva, že:

- preventívny program Cesta sa v roku 2013 realizoval v 189 školách → došlo k poklesu počtu zapojených škôl (**o 31 škôl**),
- došlo k poklesu počtu tried (o 69),
- počet skupín poklesol o 385,
- znížil sa počet žiakov, ktorí absolvovali daný program (**o 1 719**),
- zaznamenalo sa aj zníženie počtu učiteľov (o 48),
- najväčšie zastúpenie mali základné školy,
- počet zapojených ZŠ sa znížil o 30,
- počet špeciálnych ZŠ sa znížil o 1 školu a
- v šk. r. 2012/2013 sa do programu nezapojila ani jedna stredná škola.

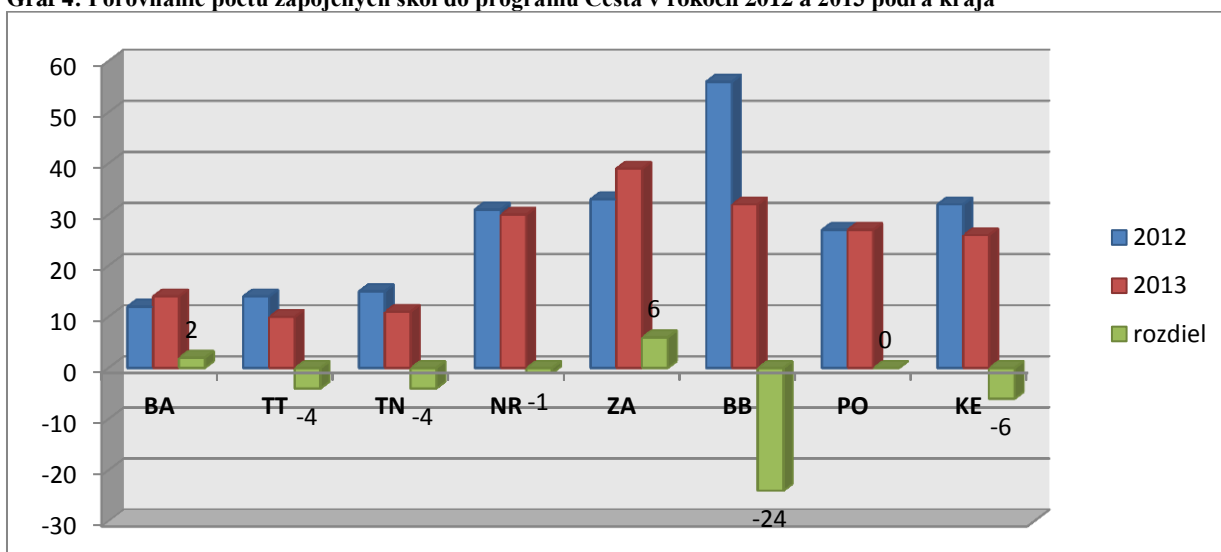
Tabuľka 4 – Porovnanie programu Cesta v šk. rokoch 2011/2012 a 2012/2013

Druh školy	Školy		Triedy		Skupiny		Žiaci		Učitelia	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
SŠ	2		7		7		129		5	
8-ročné gymnáziá	4	6	17	15	21	14	195	170	7	11
ZŠ	211	181	804	750	1 078	706	11 203	9679	382	336
ŠZŠ	3	2	15	9	8	9	111	70	7	6
Spolu	220	189	843	774	1 114	729	11 638	9919	401	353
rozdiel		-31		-69		-385		-1 719		-48

Vo vzťahu ku kraju, ako vidieť z *Grafu 4*, došlo v polovici krajov k poklesu počtu zapojených škôl, najvýraznejší pokles sa zaznamenal v Banskobystrickom kraji, kde v porovnaní so šk. rokom 2011/2012 sa znížil počet škôl realizujúcich program Cesta o 24 škôl. Druhé najvýraznejšie zníženie sa evidovalo v Košickom kraji (pokles o 6 škôl). Naopak najväčší nárast počtu zapojených škôl sa zistil v Žilinskom kraji (nárast o 6 škôl), v Bratislavskom o 2 školy. V Prešovskom kraji ako jedinom sa počet zapojených škôl nezmenil (27).

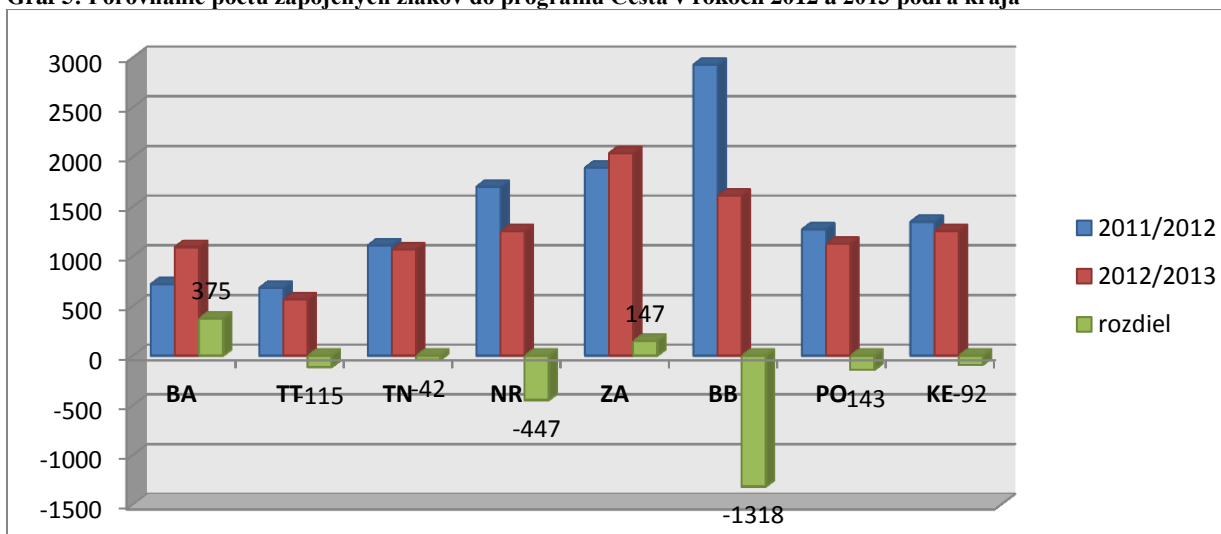
V porovnaní s predchádzajúcim rokom sa podobne ako pri počte škôl najvýraznejšie znížil počet zapojených tried (-98), žiakov (-1318) a učiteľov (-467) v Banskobystrickom kraji. V prípade počtu tried v 6 krajoch došlo k zníženiu, a v dvoch krajoch sa počet zapojených tried zvýšil, najvýraznejšie v Žilinskom kraji (nárast o 42). Zapojenie žiakov sa vo väčšine krajov znížilo okrem Bratislavského (nárast o 375 žiakov) a Žilinského kraja (nárast o 147). V prípade učiteľov zapojených do preventívneho programu sa zistilo, že v polovici krajov došlo k poklesu, najvýraznejšie v Banskobystrickom kraji (pokles o 54 učiteľov).

Graf 4: Porovnanie počtu zapojených škôl do programu Cesta v rokoch 2012 a 2013 podľa kraja

Zapojenie žiakov sa vo väčšine krajov znížilo okrem Bratislavského (nárast o 375 žiakov) a Žilinského kraja (nárast o 147). Najvýraznejší pokles sa zaznamenal v Banskobystrickom kraji (pokles o 1318 žiakov).

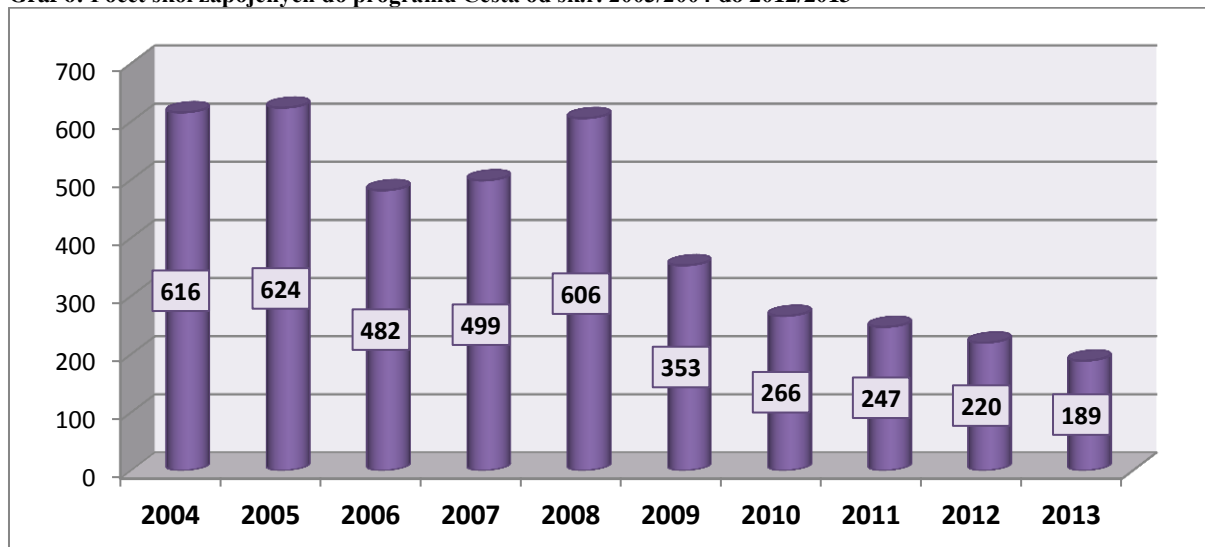
Graf 5: Porovnanie počtu zapojených žiakov do programu Cesta v rokoch 2012 a 2013 podľa kraja

Vývoj ukazovateľov od roku 2004

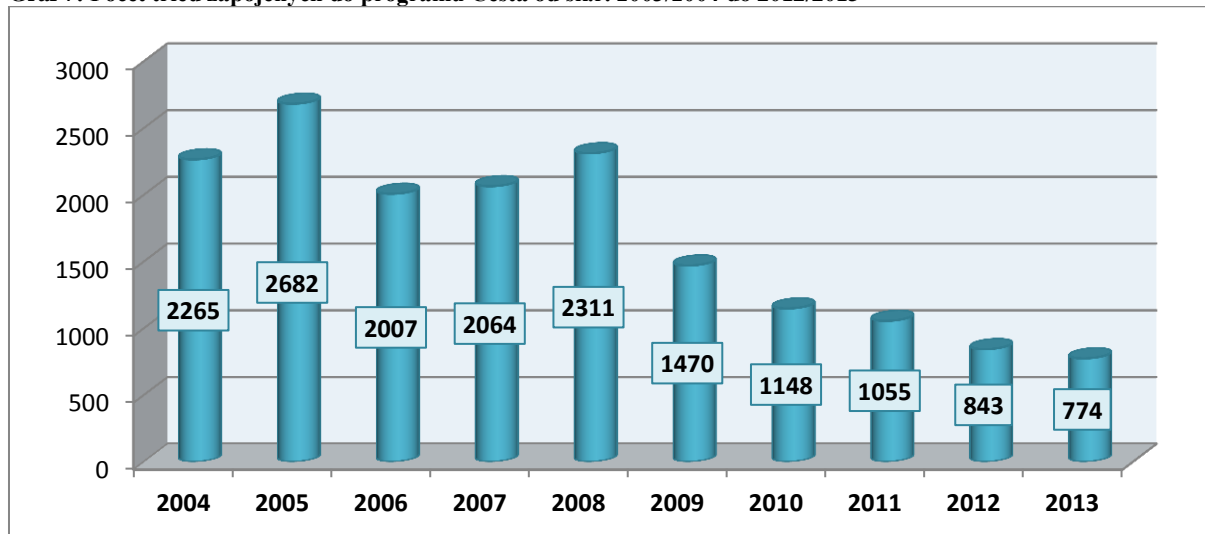
Vývoj ukazovateľa počtu zapojených škôl od roku 2004 u sledovaného preventívneho programu Cesta v nasledujúcom grafe vypovedá o pomalom a postupnom poklese počtu škôl, kde je program realizovaný. V **školskom roku 1999/2000** sa do programu zapojilo **952 škôl**, v roku 2004 616 škôl, o rok neskôr (rok 2005) sa zaznamenal mierny nárast o 8 škôl. V nasledujúcich dvoch rokoch (2006 a 2007) sa počet zapojených škôl pohyboval okolo 500 škôl, v roku 2008 došlo poslednýkrát k výraznejšiemu nárastu (o 107 škôl), potom nasledoval už len pokles až na **189** zapojených škôl v **školskom roku 2012/2013**. Od roku 2000 (šk.r.1999/2000) sa počet zapojených škôl znížil o 763 škôl.

Graf 6: Počet škôl zapojených do programu Cesta od šk.r. 2003/2004 do 2012/2013

Nasledujúci graf 7 zobrazuje **vývoj počtu zapojených tried** do preventívneho programu Cesta v rokoch 2004 až 2013. V prvom roku realizácie programu (**1999/2000**) sa zapojilo **2287** tried, v roku 2004 2265 tried, čo je o 22 tried menej. Od roku 2009 možno hovoriť o klesajúcom trende počtu zapojených tried.

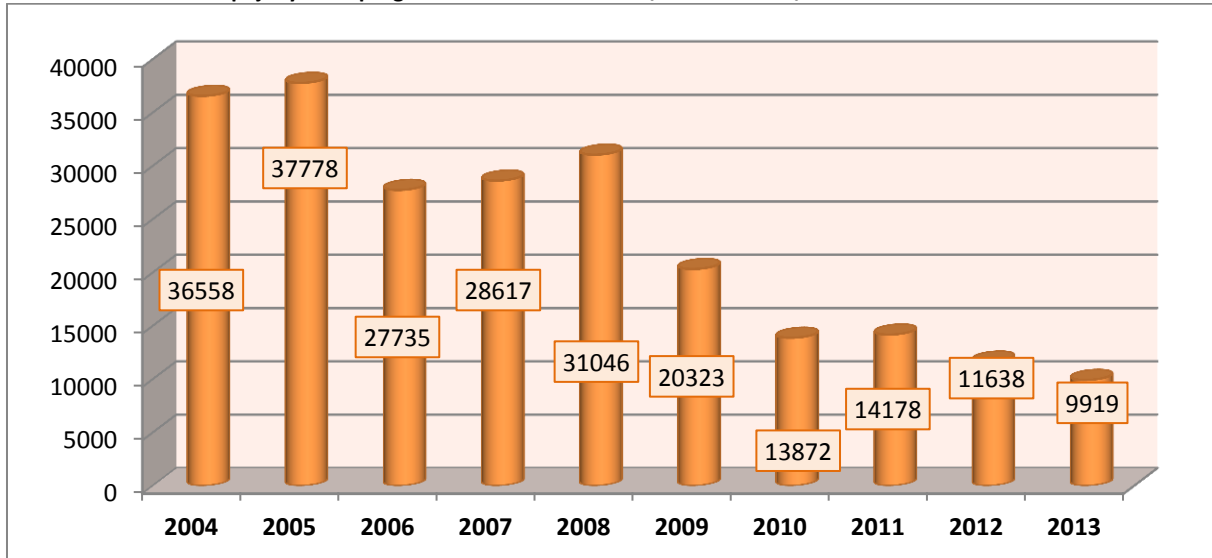
Graf 7: Počet tried zapojených do programu Cesta od šk.r. 2003/2004 do 2012/2013

V **školskom roku 2009/2000** sa do preventívneho programu zapojilo **39 048 žiakov**, v roku 2004 to bolo o 2490 žiakov menej. V nasledujúcom roku sa zaznamenal mierny nárast, potom nasledoval pokles. V rokoch 2007 a 2008, teda počas dvojročného obdobia sa evidoval nárast počtu zapojených žiakov do programu. Za zlomový možno považovať desiaty

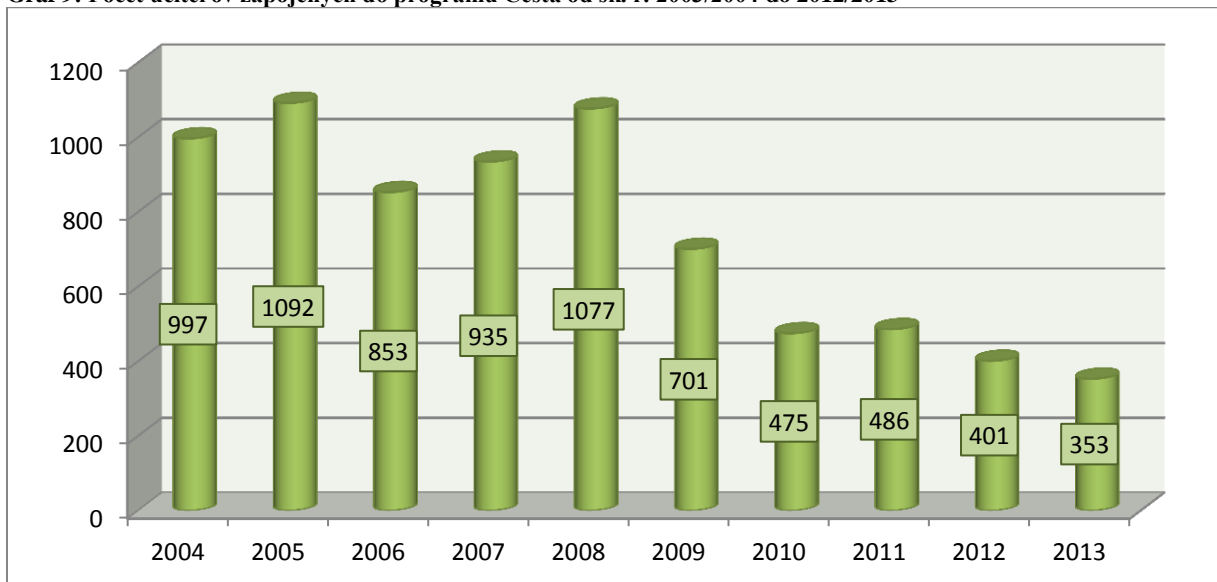
rok realizácie programu (2008/2009) od kedy mala zapojenosť žiakov klesajúcu tendenciu s výnimkou roku 2011, kedy sa mierne zvýšil počet žiakov absolvujúcich program. V porovnaní s prvým rokom realizácie programu, poklesol počet zapojených žiakov o 29 129 žiakov. **V roku 2012/2013** absolvovalo program o 1719 žiakov menej ako v predchádzajúcom roku realizácie programu.

Graf 8: Počet žiakov zapojených do programu Cesta od šk.r. 2003/2004 do 2012/2013

Zapojenosť učiteľov ako realizátorov preventívneho programu sa vyvíjala podobne. V prvom roku (1999/2000) program realizovalo 1332 učiteľov, v roku 2004 997. Od roku 2008 klesal počet zapojených škôl aj učiteľov, v aktuálnom roku ho realizovalo 353 učiteľov. V porovnaní s rokom 2012 došlo k poklesu o 48 a od roku 2000 až o 979 učiteľov.

Graf 9: Počet učiteľov zapojených do programu Cesta od šk. r. 2003/2004 do 2012/2013

Informačné zdroje

Databáza údajov o preventívnom programe podľa okresov a krajov MATULA, Š.:

Emocionálna zrelosť – siedma kľúčová kompetencia, Bratislava : MPC, 2011

SLOVÍKOÁ, M. a kol.: *Vyhodnotenie programu Cesta k emocionálnej zrelosti v školskom roku 2011/2012*, Bratislava : ÚIPŠ, 2012

Štatistická ročenka školstva – základné školy. [online] Dostupné z <
<http://www.uips.sk/prehlady-skol/statisticka-rocenka---zakladne-skoly>>.